

JIŘÍ GAZDA

K NĚKTERÝM FILOZOFICKO–HISTORICKÝM ASPEKTŮM RUSKÉHO POLITICKÉHO SLOVNÍKU PŘELOMOVÉHO OBDOBÍ

I když současný poststrukturalismus, obohacený o pragmatické aspekty fungování jazykových jednotek, dosud ani zdaleka nevyčerpal své možnosti, nelze od něj (v době současné masmediální kultury) očekávat uspokojivou odpověď na stále naléhavější otázky o úloze a roli jazyka publicistiky jako rozhodujícího faktoru formování společenského myšlení a tedy i bytí současného civilizovaného světa. Zákonitým důsledkem určité krize poststrukturální lingvistiky, vedoucí nutně k její deantropologizaci a tedy do slepé uličky (Romportl, 1994) bylo hledání možných a nutných interdisciplinárních přístupů ke studiu fenoménu jazyka v jeho komplexnosti a konstituování psycholingvistiky, mentalingvistiky, sociolingvistiky, etnolingvistiky a dalších lingvistických disciplín, umožňujících postoupit alespoň o krůček dál v poznání dílčích aspektů tak složitého a neproniknutelného organismu, jakým jazyk (stejně jako lidský mozek a myšlení samo) nesporně je. Pro lingvistiku samotnou je pak v tomto směru nejpodstatnější rehabilitace „smyslu“ jako kompasu, umožňujícího alespoň omezenou orientaci v médiu jazyka, v němž jsme uvěznění, a z něhož nikdy nemůžeme vyjít. Zde se však již dostáváme k jazyku jako ústřednímu tématu současné filozofie, která jediná by mohla poskytnout i klíč ke zmíněnému „vězení“, kdyby v něm ovšem sama nebyla uvězněná. Rakouský filozof L. Wittgenstein uvádí v této souvislosti pojem „jazyková hra“: „To celé, jazyk a činnost, s nimiž je spjat, nazvu ‘jazykovou hrou’.“ Analogie mezi mluvením a (zpravidla dosti složitou) hrou, jako jsou např. šachy, prostupuje všechno. Mluvíci operuje se slovy a větami obdobně jako hráč s figurkami, a to podle určitých, předem daných pravidel, s nimiž musí být obeznámeni oba účastníci hry (byť si je nemusí uvědomovat výslovně), přičemž však nelze pravidla jazykové hry kodifikovat přesně a s konečnou platností; mj. už proto ne, že jazykovou hru lze hrát a rozumět jí pouze tehdy, vezmeme-li v úvahu jako její kontext mimojazykové skutečnosti, jako je situace mluvčího, to, co bylo řečeno dříve, atd. (...)

Slova a věty jsou obvykle víceznačná, vágní a nepřesná, a nelze na tom nic změnit. Kdo chce vědět, co dané slovo znamená, musí sledovat, jak se ho používá – to je jediný způsob, jak poznat jeho význam.“ (Störig, 1991, s. 481). Necháme-li se dále nést Wittgensteinovou metaforou jazyka jako šachové partie, pak pro objasnění zákonitostí řečové komunikace můžeme zjednodušeně říci, že pro oba hráče (tj. účastníky řečové komunikace – adresanta i recipienta) není podstatné, jaký tah byl proveden (tj. co bylo řečeno), ale jaký cíl je tímto tahem sledován (tj. co je sdělováno). Takovýto pohled na fungování jazyka nabývá závažných dimenzí zejména tehdy, pokusíme-li se jej přenést do těch oblastí jazykové komunikace, v nichž jde o utváření individuálních i skupinových hodnot světonázorových, tj. zejména do oblasti politiky, ekonomiky, kultury apod. Jedná se nám zde především o jazyk politiky (v širokém slova smyslu) nové doby, konkrétně pak o permanentní metamorfózy ruského politického slovníku „přestavbového“ a současného transformačního období.

Dramatické proměny všech oblastí života ruské společnosti poslední dekády nutně vyvolaly chaos i ve sféře jazyka. Ruská jazykověda, zaskočená hektickou překotností rozsáhlých změn jak v oblasti oficiálního jazyka, tak ve sféře běžné komunikace, hledá v sebezáchovném pudu způsob, jak se v tomto víření alespoň orientovat, a nachází jej v zaměření se na etnopsycholingvistické a sociolingvistické aspekty současné jazykové situace. Od konce druhé poloviny 80. let nacházíme v řadě podobně orientovaných prací snahu nejen o deskripci, ale i o posílení kauzality a sociální reflexe jazykových změn, přičemž podstatné dynamizující faktory jsou nalézány především v procesech sémantické deaktualizace slov, spojených se sovětskými reáliemi a deideologizace a axiologické transformace politického slovníku. Převážná většina těchto studií, včetně doposud nejkompexnější analýzy jazyka „přestavbového“ a „postpřestavbového“ období v monografii A. D. Duličenka o ruštině konce 20. století (Дуличенко, 1994), však omezuje svá východiska i závěry na „revoluční“ společensko-politické a s nimi spojené jazykové změny tohoto století, vyjádřené nejlapidárněji v lineární paradigmatické (tj. v podstatě diachronní) kategorizaci „předrevoluční – sovětské – postsovětské“, aniž se pokouší o hlubší filozoficko-historickou reflexi zkoumaných procesů a tím o osvětlení jejich podstaty a příčinných souvislostí, tkvějících právě ve specifické logice a jedinečné historii ruského myšlení. Příčiny této skutečnosti spočívají patrně jednak v masívní „jevovosti“ probíhající změn, znesnadňující jejich fixaci a uvědomění si jejich gnoseologického podloží, jednak v samotném způsobu myšlení, znemožňujícím potřebný odstup a nalezení objektivních metodologických přístupů ke zkoumání této aktuální problematiky. Do jisté míry pochopitelná osobní zaujatost a niterná potřeba „občanské angažovanosti“ mnohých badatelů je z mnoha podobných pojednání vědeckých i publicistických patrná na první pohled. A právě tato pro ruské myšlení charakteristická potřeba „být na něčí straně“, tj. v obecné rovině hodnotit věci z hlediska bipolárních etických kategorií „dobra“ a „zla“, tato **antonomie ruského myšlení**, mající své kořeny v složitých historických osudech a rus-

kém religiozním vědomí, se zdá být oním „prvohybatelem“ v dynamice jazykových procesů, probíhajících přímo před našima očima.

Jedinečnou interpretační bázi pro analýzu zmíněných jazykových procesů z tohoto hlediska představuje ve svém neotřelém, ale zasvěceném a myšlenkově sevřeném pohledu *Průvodce duchovními a politickými dějinami Ruska XX. století* Pavla Abrahama (Abraham, 1993), který je jakousi komentovanou chrestomatií filozofických, memoárových, scientologických a jiných textů, dokládajících rozporuplný vývoj ruského duchovního a sociálně–politického života našeho století. Svě přesvědčení o specifitě a až fatální determinovanosti vztahu slova a myšlení v duchovních dějinách Ruska vyjadřuje autor hned v úvodu: „... celek ruského jazyka (a tím i logika myšlení) jinak existuje v univerzu než jazyk (a myšlení) novodobé kultury evropské. Jazyk ruské kultury je sblížen s věcnou realitou, pojem je konkrétnější, avšak paradoxně se lehce převrací až ve významově vyprázdněné schéma. Ruské slovo je ve značné míře magické a symbolické. Jeho význam není na rozdíl od evropského slova nikdy plně definován a ohraničen; pokud chce evropský člověk nově postihnout realitu, použije nové slovo, Rus naopak přehodnotí význam slova starého.“ (Abraham, 1993, s. 6). Zcela konkrétně tuto tezi dokládá *Словарь перестройки* (1992), zachycující pohyb v jazyce ruské publicistiky v letech 1985–1992, v němž plnou polovinu hesel tvoří slova a slovní spojení, jejichž rys novosti spočívá právě v přehodnocení významu či užití existujících lexikálních jednotek. Jsou to jednak politické a ekonomické termíny, užívané v „sovětském“ období pro označení cizích reálií jako ideologémy s explicitně či implicitně vyjádřenou negativní sémantikou a přenesené nyní na ruskou skutečnost (*акционер, безработица, бизнес, гражданское неповиновение, конкуренция, коррупция, оппозиция, порог бедности, путч, ценовой шок* apod.), jednak výrazy, přehodnocené ve smyslu jejich aktualizace, tj. přechodu z periferie do centra politického slovníku na základě přehodnocení postoje k jejich referentu (*беженец, выборы, генцид, гражданская война, двоевластие, демократ, идеологизация, консерватизм, рабочее движение, радикализация, разгосударствление, рынок, собственность* atd.).

Bylo by ovšem zásadním nepochopením této dynamiky zjednodušené tvrzení, že dřívější (rozuměj „sovětské“) „plusy“ se nyní prostě mění v „mínusy“ a naopak. Takovýto přímočarý vývoj by totiž nutně předpokládal etnicky unifikovaný model myšlení, který je právě ruskému duchovnímu prostředí bytostně cizí. Nelze jej spatřovat dokonce ani ve více než půlstoleté monstrózní hegemonii oficiálního ideolektu sovětského období, která byla pouze násilným – a v konečných důsledcích nutně neúspěšným (protože *ruským*) – pokusem o ovládnutí obrovského, nesourodého etnogeografického a sociokulturního prostoru na ideokratických základech, neboť i tehdy se antinomie ruského myšlení projevovala (byť pochopitelně netransparentně) v protikladu „oficiálního“ a „neoficiálního“ v jazyce (Сипко, 1994). Bez ohledu na podstatné společen-

sko-politické změny současného Ruska je totiž zřejmé, že lingvoideologická schémata, založená na antinomii „my – oni“ zůstávají zachována; rozdíl je pouze v tom, že původní antiteze „vnitřně-vnější“ (tj. protiklad „sovětské – antisovětské“, „socialistické – kapitalistické“) se transformuje v antitezi „vnitřní“, vyjádřenou nejuvýstižněji jazykem ruské publicistiky – „*наши - не наши*“. A právě tato axiologicky ostře bipolární, avšak sémanticky zcela vyprázdněná (sémioticky arbitrární) dichotomie, plnící svou ideologickou funkci teprve v okamžiku transparence její pragmatické dimenze (tj. naplnění libovolným obsahem, avšak s jednoznačnou, byť neexplicitně vyjádřenou postojovou orientací *adresanta*) nejpříznačněji charakterizuje nynější jazykovou situaci v Rusku, nacházející svůj odraz a současně i svoje „bitevní pole“ především v současné ruské publicistice. Zde se ona antinomie projevuje nejrůznějšími formami jazykové prezentace hodnotové orientace *autora* (a tím i *skupiny* lidí, jejíž názory reprezentuje), přičemž jako základní prostředek neexplicitního vyjádření autorského postoje slouží pojmově lexikální polarizace, tj. axiologická transformace existujícího slovníku na základě kontextově vybudované lingvoideologické antiteze. Na hojné projevy těchto skutečností poukazuje ve svých studiích řada autorů (Баранов 1993, Ермакова 1991, Красникова 1993, Ферм 1994, Сипко 1994, aj.), pro ilustraci uvádíme za všechny několik průkazných příkladů z již zmíněné knihy A. D. Duličenka, který si všimá např. bipolární axiologické oscilace slov *демократ(ия)* a *патриот* v ruském „demokratickém“ a „opozičním“ tisku:

„Так называемые *патриоты* провели вчера пикетирование Белого дома; Национал-патриотам не терпится, они готовы к решительным действиям“ (z televizního interview); proti tomu – „Уже сейчас на языке нынешней российской *демократии патриот* – шовинист, фашист, черносотинец, антисемит и т. п. Вся российская демократическая печать, яростно клеветая на *патриотов*, издевается, представляя их сборищем тупых, недоразвитых дебилов“ (...) „Солженицын верно подметил: несчастная страна, в которой *демократ* и *патриот* – слова ругательные...“ (Дуличенко, 1994, 188-189).

Na jiném místě autor poukazuje na opačný způsob lingvoideologické klasifikace reality s využitím ideologicky antinomických synonym *добровольцы - наемники (боевики)*, *армия – вооруженные формирования* v oficiálním zpravodajství o vývoji gruzínsko-abcházského konfliktu v r. 1992:

„Как стало известно, на срочном созванном заседании Конфедерации горских народов Северного Кавказа решено было помочь Абхазии отправкой туда своих *добровольцев*...“ (...) „Москва опасается, что *наемники* из Конфедерации горских народов Северного Кавказа, участвующие на стороне абхазов, осложняют ее отношения с Грузией“ (...) „Как сообщил наш корреспондент, *грузинская армия* вела сегодня успешное наступление на позиции *абхазских вооруженных формирований*, поддерживаемых *боевиками* из Конфедерации горских народов.“

Stejným způsobem jsou vyjadřovány sympatie či antipatie i k jiným zemím a národům:

K NĚKTERÝM FILOZOFICKO–HISTORICKÝM
ASPEKTŮM RUSKÉHO POLITICKÉHO SLOVNÍKU PŘELOMOVÉHO OBDOBÍ

„*Мусульманские вооруженные силы* пытаются очистить как можно больше улиц и жилых кварталов Сараево и других городов от *сербских боевиков*“ (z tisku). (Дуличенко, 1994, 194–195).

Tyto a mnohé další podobné „hry slov“ bychom mohli snadno interpretovat jako vědomé zneužívání jazyka jako účinného nástroje ideologické manipulace s myšlením lidí, avšak podstata této zdánlivě jazykové hry je mnohem složitější a chceme-li se alespoň přiblížit k pochopení jejích kořenů, musíme se k nim vydat společně s význačnými ruskými mysliteli tohoto století.

Zalistujeme-li již zmíněným *Průvodcem* P. Abrahama, pak nejkondenzovanější postižení podstaty duchovní struktury ruského národa nacházíme u I. A. Berd'ajeva v knize *Prameny a smysl ruského komunismu*. Trest' jeho myšlenek je zhruba následující: „...ruský národ je svou duchovní strukturou národ východní. Rusko je křesťanský Východ, který byl po dvě století silně ovlivňován Západem a ve své vrchní kulturní vrstvě asimiloval všechny západní myšlenky. Protikladnost ruského myšlení vyplývá ze složitosti historických osudů Ruska, v nichž se neustále střetávaly východní a západní elementy. Duše ruského národa byla formována ruskou pravoslavnou církví a dostala čistě religiozní podobu, která přetrvává do současnosti. V typu ruského člověka se neustále střetávají dva elementy – prvobytné přírodní pohanství, živelnost nekonečné ruské země a pravoslavný, z Byzance převzatý asketismus, zaměření na nadpozemský svět. Religiozní podstata ruské duše zformovala některé stálé vlastnosti: *dogmatismus*, askezi, schopnost nést utrpení a přinášet oběti ve jménu víry, ať už je jakákoliv. Religiozní energie ruské duše má schopnost přeorientovávat se a zaměřovat se na cíle, které již nejsou náboženské, např. na cíle *sociální*. V důsledku **religiozně dogmatického způsobu myšlení** jsou Rusové vždy ortodoxové nebo heretikové, raskolníci, apokalyptikové nebo nihilisté...“ (Abraham, 1993, s. 7–8). Fenomén „rozkladu“ se tak stává trvalým atributem ruského duchovního i politického života, zejména pak po jeho přenesení z oblasti náboženského cítění do oblasti kulturně–politické, kde od reforem Petra Velikého nabývá podoby sporu západníků a slavjanofilů, jenž do dnešní doby zůstává „osou a dělitkem, určujícím veškerou dynamiku ruského společenského života. Evropský pohled při snaze o hodnocení reálných společenských a politických sil upadá do naivního sebeklamu, když hodnotí „západníky“ (řekněme, „Evropany“ či demokraty) jako skutečné nositele evropských hodnot“ (Abraham, 1993, s. 13). Jak totiž dále uvádí Berd'ajev, „Rusové oplývají výjimečnou schopností osvojovat si západní ideje a učení a svérázně je přepracovávat. Osvojování si západních myšlenek ruskou inteligencí bylo většinou dogmatické (...) Rusové mají sklon vše vnímat *totalitárně*, je jim cizí skeptická kritičnost západních lidí...“.

Ve vztahu k ideologické funkci jazyka je v těchto souvislostech důležité zmínit okolnosti konstituování podstatné části ruského politického slovníku. Jedná se právě o počátky „západnické orientace“ v 18. století, kdy do ruštiny proniklo množství cizích slov. Od té doby je kulturně–politické dění v Rusku

interpretováno evropskou terminologií, která nebyla dostatečně zakotvena v tkáni národního myšlení. „...podstatným je fakt, že se jednalo o slova v jistých rysech nesrozumitelná, tedy o slova, jejichž kvalita se v mnoha ohledech blížila k liturgickému jazyku, a proto u nich mohlo dojít k přirozené ideologické sakralizaci. Nejzávažnější důsledky mělo přirozeně použití jazyka jako nástroje ideologické moci, tj. jazykový pragmatismus, který předpokládáme u středověkého myšlení.“ (Abraham, 1993, s. 186). Tato tendence k „okcidentalizaci“ se ve slovníku současné ruštiny projevuje silněji než kdykoliv v minulosti, právě jako důsledek „zapadnické“ orientace v současné době vládnoucích ruských demokratů. Přemíra neústrojně užívaných anglicismů a amerikanismů jak v oficiální politické a ekonomické terminologii (*бартер, бизнесмен, брифинг, вице-президент, дефицит, дилер, маклер, импичмент, истеблишмент, клиринг, коммерсант, консенсус, мэр, шоу-хау, публицити, пикет, спонсор, холдинг* atd.), tak v řeči běžně mluvené (*бэби, тайм, фэмили, хэппенинг, лайф, триллер, шил, тинейджер, спикер, отель, суицид, рокер, клип, казино, имидж, рэкет* apod.) vyvolává značné znepokojení u velké části jazykovědců a vyslovenou nevoli v táboře „slavjanofilské“ opozice:

„Наши демократы по своим убеждениям западники... Отвергнув отечественные 'Словесы' и не пожелав возвращаться к дореволюционному политическому словоупотреблению (*городским думам, управам, земствам* и т. п.), демократы пришли в восторг от опьяняющего звучания названий зарубежных управленческих институтов (*мэр, мэрия, префект, департамент*) и принялись насаждать их на нашей почве... Но не только желанием натянуть западный сюртук на российские плечи объясняется тяга к копированию иноземных образцов. Есть и более прозаическая причина. Когда нет реального дела, и, главное, не проглядываются реальные результаты, то...“ (Правда, 1993, 71, 1).

Posledním důležitým aspektem vztahu ruského myšlení a jazyka, o němž je nutno se v uvedených souvislostech zmínit, je **sakrální, magický charakter ruského slova**. Jak uvádí S. Averincev, tuto charakteristiku zformuloval ruský básník O. Mandelštam, když hovořil o helénské, potažmo byzantské podstatě ruského jazyka: „Из греческого наследия русские ученики восприняли веру в вещественность, субстанциональность слова, которое не только вербум, не только рхема, но и логос. Слово здесь – не просто звук и знак, чисто „семиотическая“ реальность, но драгоценная и сакральная субстанция.“ P. Abraham tuto myšlenku rozvíjí dále: „Novodobé slovo evropské kultury je na rozdíl od ruského slova odsečeno od reality, je arbitrární, ve své desakralizované metaforičnosti se neustále táže a potvrzuje si své sepětí s věcí, kterou označuje. Euroaziatské slovo naopak předpokládá, že realita je v něm automaticky obsažena. Slovo evropské kultury je relativně vytrženo z celku jazyka, ruské slovo je naopak obsaženo pouze v celku jazyka, v logu, v Božské podstatě. Ruské slovo je ve své podstatě sakrální a magické. Jeho turbulentní sémantická dynamika je v mnoha ohledech pro evropské myšlení nepostizitelná. (...) Ve své konkrétnosti je ruské slovo věčné, ve své pojmové přesahovosti a nedourčenosti je naopak sémanticky vyprazdnitelné, abstraktní.“ (Abraham, 1993, s. 166–169). Ve světle těchto tezí (a v souvislosti s tím, co již

K NĚKTERÝM FILOZOFICKO–HISTORICKÝM
ASPEKTŮM RUSKÉHO POLITICKÉHO SLOVNÍKU PŘELOMOVÉHO OBDOBÍ

bylo řečeno dříve) se pro tradiční evropské povědomí stává postižitelnější např. specificky ruské chápání politických termínů *левые* – *правые*. Zatímco v evropském pojetí jsou pojmy „levice“ – „pravice“ jednoznačně sociálně–politicky definovány ve vztahu k historicky konkrétně vymezenému (byť pomyslnému) „středu“ a mají tedy na čase relativně nezávislý, objektivně konstantní obsah, v ruské politické terminologii jde o axiologicky bipolární antitezi, založenou na pragmaticky relativistické dualitě „leví–liberálové“ („radikálové“) – „praví–konzervativci“ („reakcionáři“), umožňující používat označení *левые* (+) a *правые* (–) jako postojově hodnotící ideologémy (tj. arbitrárně ve vztahu k témuž referentu) v závislosti na subjektivním stanovisku mluvčího. Jak se v takovéto situaci to, co představuje sémantický rébus pro samotné nositele jazyka, stává při pokusu o přenesení do jiného kulturního kontextu „rébusem na druhou“, názorně demonstruje úryvek ze stati O. P. Jermakovové:

„Интересно, что в современной прессе коммунисты в нашей стране оцениваются как правые силы, в других государствах коммунистические партии по-прежнему именуются левыми. Ср.:

Одной из немногих *левых* партий Латинской Америки никак не отреагировавших на изменения в СССР, остается компартия Кубы. (КП, 15.06.90)

Бывшие диссиденты в нашей стране могли быть только левыми, но, уезжая в страны с иным общественным строем, по отношению к этому строю оказывались правыми. Об этом пишет С. Довлатов:

А с Чарли мне всегда было легко... К тому же Чарли был „розовым“, *левым*. А мы, российские беженцы, – *правые* все, как один. *Правее* нас как говорится, только стенка... Я спрашивал его: Вот ты ненавидишь капитализм. Почему же ты богатый? (С. Довлатов, Ремесло).

Таким образом, в связи с отсутствием четкой денотативной соотнесенности политических терминов *левый*, *правый*, их семаантика носит не вполне определенный, размытый характер. В этой связи характерно замечание диктора телевидения:

Новое правительство (одной из европейских стран), видимо, сделает поворот *вправо* – по европейской шкале.“

Na omezeném prostoru bylo možné, vzhledem k šíři problému, pouze naznačit jeho určující aspekty a souvislosti. Jestliže jsme se přitom dopustili určitých vulgarizací a eklektičnosti výkladu, bude naší upřímnou snahou v budoucnu tyto nedostatky v širší pojaté práci minimalizovat.

LITERATURA

- АВРАМАН, J.: Прůvodce духовними а политическими дѣйнами Руска XX. столѣтї. Praha 1993.
 ROMPORTL, S.: Jazykovѣdnѣ idiosynkrasie а zdѣdnѣ tabu v ontologii jazyka (Над odkazem Augusta Schleichera). In: SPFFBU, A 42, Brno 1994. 7–13.
 SÁDLÍKOVÁ, M., SAVICKÝ, N., ŠIŠKOVÁ, R., ŠLAUFOVÁ, E.: Slovník postpřelomové doby. Slavia, 63, 1994, 267–276.
 STÖRIG, H. J.: Malé dějiny filozofie. Praha 1991.
 ДУЛИЧЕНКО, А. Д.: Русский язык конца XX столетия. München 1994.
 БАРАНОВ, А. Н.: Языковые игры времен перестройки. Russistik 5, 1993, 2, 63–74.

- ЕРМАКОВА, О. П.: Семантические процессы, характерные для русской лексики 80ых – 90ых годов в связи с процессами общественно-политическими. In: Aufbau, Entwicklung und Struktur des Wortschatzes in den europäischen Sprachen. Frankfurt a. M. 1993, 183–197.
- КРАСИНКОВА, Е. Ю.: Социально-оценочная лексика и ее изменения. Русский язык за рубежом, 1993, 4, 57–61.
- МАКСИМОВ, В. И. и др.: Словарь перестройки. Санкт-Петербург 1992.
- СИПКО, Й.: Прагматический компонент косвенной оценки в русском публицистическом тексте (опыт типологии применительно к словацкой аудитории). Автореферат диссертации, Москва 1994.
- ФЕРМ, Л.: Особенности развития русской лексики в новейший период (на материале газет). Uppsala 1994.

К НЕКОТОРЫМ ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИМ АСПЕКТАМ РУССКОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО СЛОВАРЯ ПЕРЕЛОМНОГО ПЕРИОДА

В статье затрагиваются основные этнолингвистические аспекты развития и функционирования русского политического словаря постперестроечного периода. В современной русской публицистике находят свое отображение сложные и противоречивые общественно-политические процессы, происходящие в России с половины 80-ых годов, и приводящие к коренным изменениям в разных группах лексики русского языка. Решающие факторы семантических преобразований и общей динамики развития русского политического словаря усматриваются, как правило, прежде всего в деактуализации значений слов, связанных с советскими реалиями, и в переориентировке прежней лингвосоциологической антитезы. Однако сущность происходящей на наших глазах „войны слов“, как результата нового разделения русского общества, можно понять и объяснить только осознав специфику русской мысли и углубившись в ее философско-исторический анализ.

Пытаясь указать на некоторые важнейшие философско-исторические аспекты динамики развития и употребления русской политической лексики, автор берет на вооружение хрестоматийную работу П. Абрахама *Průvodce duchovními a politickými dějinami Ruska XX. století*. Положения об антиномическом и религиозно-догматическом характере русской мысли и о сакральности русского слова сопровождаются и подкрепляются при этом материалом современной русской публицистики.